

småningom bli en modell även för andra länder.

Vid 65 års ålder avgick S som VD för SKBF. Han hade då först spelat en avgörande roll för att utvinna svenskt uran, därefter haft ett övergripande ansvar för landets uranimport och slutligen samordnat arbetet med att utveckla ett system för slutförvaring av det utbrända kärnbränslet.

Tryckta arbeten (egna verk): Råvaror för framtida atomkraft. Föredrag av E S. [Omslag.] Uppsala 1956. (Almqvist & Wiksell). S [16]–42, ill. (Meddelanden från Svenska gruvföreningen, 76). [Ingår även i: Aktuellt om atomkraft. Föredrag av H Brynielsson. Råvaror för framtida atomkraft. Föredrag av E S. Jämte diskussionsinlägg vid Svenska gruvföreningens årssammanträde. [Omslag.] Uppsala 1956. (Almqvist & Wiksell). 52 s, ill. (Meddelanden från Svenska gruvföreningen, 76). S:s föredrag återges även i denna version på s [16]–42. Här åtföljs det dock av ett antal diskussionsinlägg (s 42–52), däribland några av S.] – Ranstad. Teknisk lägesrapport oktober 1967. [Omslag.] Sthlm: AB Atomenergi, 1967. [1], 41, [14] s, diagr, tab. [Tillsammans med L-Å Nöjd och A Peterson. Rapportkod: S-374. Även publicerad som bilaga till: Ranstadsutredningen. {Omslag. Sakkunnig: K E Önnesjö.} {Sthlm:} Finansdepartementet, 1967. [1], 57, 7 bl, diagr, tab. (Stencilerat betänkande, Finansdepartementet, 1967:14).] – Framtidsfrågor i samband med bränsleförsörjning till kärnkraftverk. Sthlm: Svensk Kärnbränsleförsörjning AB, 1973. 16, 14 s. [Föredrag hos Norsk Atomenergiförening den 11 december 1973.] – Högskolekurs i kärnkraftteknik. D 7, Bränslecykeln. [Rubrik.] Studsvik: AB Atomenergi Studsvik, cop 1975. [8] s, s 3–239, [2] s, ill, diagr, tab. ([Omslag:] Studsviks kompendier, 10:7). [Tillsammans med E Strandell, M Mårtensson, O Hindbeck och Å Hultgren. S har skrivit avsnittet Kärnbränsleförsörjning (s 3–42).] – Kärnkraft och kärnvapen. [Verso:] Övers från engelskan: Å Hultgren. Sthlm: Forskningsrådsnämnden, 1980. 44 s, ill, tab. (Källa, 1). [Tillsammans med F Barnaby. Översättning från författarnas originalmanuskript. s 36–43: Personligt yttrande av E S: Internationell samverkan – en nödvändighet! Barnaby och S hade olika uppfattningar i frågan om upparbetning av kärnbränsle. Ett personligt yttrande av Barnaby finns på s 34–35. Ny tr 1980 (dvs 1985).] – Conditions for increased independence in the nuclear fuel cycle. Presented in Mexico city June 1981. Sthlm: SKBF, 1981. 21 s, ill.

Tryckta arbeten (bidrag): S:s bidrag har ej efterforskats, men det kan noteras att vid sökning i Web of science hösten 2016 påträffades fem artiklar med honom som (med)författare. Dessa poster avser perioden 1957–1984. I Science direct finns därutöver ett

konferensbidrag av honom tryckt 1982. Via LIBRIS har påträffats en rapport av honom från en konferens om atomenergins fredliga användning i Genève i augusti 1955 (publicerad i Svenska vattenkraftförningens publikationer 457=1956:1).

Källor o litt: W Agrell, Svenska förintelsevapen (2002); J Anshelm, Från energiresurs till kvittblivningsproblem: frågan om kärnavfallens hantering i det offentliga samtalet i Sverige, 1950–2002 (2006); B Berglund, Nytt förslag i energidebatten (DN 16 jan 1975); T Jonter, Kärnvapenforskning i Sverige: samarbetet mellan civil och militär forskning, 1947–1972 (2002); S Leijonhufvud, (Parentes?: en historia om svensk kärnkraft (1994); E Strandell, Uran ur skiffer: Ranstadverket: 40 års utveckling av processer för utvinning av uran ur mellansvenska alunskiffer (1998); Väd. – Nokr i SvD 22 okt 2014.

Arne Kaijser

Svennberg, Olof Theodor (Tore), f 28 feb 1858 i Sthlm, Barnhusförs, d 8 maj 1941 där, Engelbr. Moder: hushållerskan Josefina Alfonsina S. Smedgesäll i Sthlm, anställd vid gasverket där, debut vid Bijou-teatern 18 nov 77, engagerad vid olika resande teatersällsk 78–91 (bl a F F Novander 78–79, C O Lindmark 79–80 o 82–84, Gustaf Key 80–81, Lorentz Lundberg vid Stora teatern i Gbg 84–85 o 86–88, Albert Ranfts (bd 29) teatersällskap 85–86 o August Lindbergs (bd 23) teatersällskap 88–91), studieresa till Tyskland, Österrike o Frankrike 91–92, gästspel o turnéer i Norden tills med Julia Håkansson (bd 19) 91–95, studieresa till Paris o Berlin dec 93–feb 94, engagerad vid Albert Ranfts Vasateatern 95–98, vid Ranfts Sv teatern 99–02 o 05–19, ledde eget sällsk tills med Julia Håkansson 98–99, 02–05, led av teaterkomm maj 06–mars 07, ordf i styr för Sv teaterförb 24 febr 12–16, i styr för Sv skådespelarfören 23 dec 18–21, engagerad vid K dramatiska teatern 20, chef där 28 jan 22–28, medverkade i filmer o radioteater.

G 11 jun 1905 i Sthlm, Hedv El, m skådespelerskan Karin Wiberg, f 26 mars 1878 i Gbg, Kristine, d 28 dec 1950 i Sthlm, Gust Vasa, dotter till fängelsedirektören Carl Robert W o Anthony Magdalena Robertson Rydeberg.

Tore S hade en lång och framgångsrik

bana som skådespelare bakom sig när han 1920 krönte karriären som chef för Dramaten. Början var dock anspråkslös. S gick aldrig någon traditionell teaterutbildning utan lärde sig genom att spela. Debuten skedde på Bijouteatern i Stockholm 1877 som Landry i Charlotte Birch-Pfeiffers Syrsan. Han fortsatte snabbt till olika landsortssällskap, via Novanders sällskap till Fröbergs där han provade på att sjunga operett, vilket dock inte låg för den annars mångsidige S. Under en period vid Stora teatern i Göteborg mötte han för första gången den dynamiske skådespelaren och teaterledaren Albert Ranft, som i sina memoarer skriver att S ”gick framåt med stormsteg” liksom att han var mycket omtyckt ”på grund av sitt lugna och behärskade sätt och intresse för sina uppgifter”. Tämligen tidigt lade sig S till med en realistisk spelstil. Själv menade han att detta hade sin grund i de Ibsenroller som han fick spela på 1880- och 1890-talen.

S:s fulla potential utvecklades först när han kom till August Lindbergs resande teatersällskap. Han spelade då mot Julia Håkansson, och tillsammans fick de stor framgång. Den något äldre Håkansson lyckades förlösa hans skådespeleri. Hon gav S regelrätta lektioner under vilka hon läste rollen med honom, spelade före, lärde honom plastikens grunder och lät honom ta om scen efter scen. Den grundliga duvningen skedde varje morgon – hon iklädd morgonrock och han i skjortärmarna – och pågick någon timma. På söndagarna var övningarna än mer omfattande. S var engagerad hos Lindberg 1888–91. Våren 1891 gjorde han en sex månader lång studieresa i framförallt Tyskland och Österrike.

Håkansson och S blev parhästar och spelade under 1890-talets förra hälft tillsammans på scener runtom i Norden, inte minst på Svenska teatern i Helsingfors där de trädde i nära samarbete med Harald Molander (bd 25). Vid en tidpunkt när de flesta resande teatersällskap enbart återupprepade de uppsättningar som hade gjort succé i Stockholm valde de ofta att spela en repertoar med en högre svårighetsgrad och kvalitetsnivå. Erik Ljungberger (bd 23) erinrar i sin runa över S om det gensvar parets teaterkonst mötte under turnéerna: ”Vilken upplevelse väntade man sig inte i

TORE SVENNBERG
Statens musikverk

småstaden, när Håkansson-Svennberg-turnén under åren kring sekelskiftet klistrade upp sina affischer på teaterladans annons-tavla. Men det var inte bara de avgudade idolerna, som framkallade köbildning vid biljettluckan, man lockades lika mycket av författar- och pjäsnamn. Här fick man för första gången stifta bekantskap med det moderna skandinaviska dramat, tolkat på ett sätt, som var mäterligt och vida höjt över vad de resande sällskapen vanligen hade att bjuda” (nekr i SvD).

S och Julia Håkansson svarade 1894 för den första svenska uppsättningen av en Gerhart Hauptmann-pjäsa på svensk scen; andra dramatiker som de lät uppföra var Minna Canth, Henrik Ibsen, Hermann Sudermann och Maksim Gorkij.

1892 försökte Harald Molander tillsammans med S och Håkansson att sätta upp en ny teater i Stockholm, men planerna gick inte att förverkliga. Istället kom Albert Ranfts växande teaterimperium att bli scenen för dem båda, även om de fortsatte med sina teaterturnéer en bit in på 1900-talet.

S:s konstnärliga samarbete med Molander fortsatte på Ranfts teatrar. Verksamhe-

ten blev känd för sin höga nivå och ansågs överglänsa den på Dramaten. Uppsättningar av August Strindbergs (bd 33) Gustav Vasa och Erik XIV blev publika och konstnärliga framgångar och kritikerna talade om S:s tolkning av Göran Persson som ett mästerverk. 1907 spelade han vid urpremiären av Strindbergs Ett drömspel advokaten mot Harriet Bosses (bd 5) Indras dotter. S begränsade sig inte till karaktärsroller utan gjorde sig även känd som en komediskådespelare av rang. Hans mångsidighet prisades allmänt i pressen. Bland de dramatiker vars pjäser han kom att spela finns Hjalmar Bergman, Luigi Pirandello, William Shakespeare, Friedrich Schiller, Oscar Wilde. Från 1905 var S fast engagerad vid Ranfts Svenska teatern. Tidningarna skrev då att Dramaten hade behövt en så intelligent, mångsidig och omtyckt artist. Dock fanns det redan 1899 kontakter mellan Dramaten och S om ett engagemang eller åtminstone ett gästspel. Enligt uppgifter i pressen fick han regelbundet propåer.

Vid uppförandet av Dramatens nya teaterhus tillsattes 1906 en kommitté för att utreda hur verksamheten skulle bedrivas där. S var den enda renodlade teaterexperten i kommittén trots att han aldrig hade arbetat på Dramaten. Tvärtom arbetade han då hos den främsta konkurrenten Svenska teatern och betraktades som en av dess stöttepelare. Det kan ses som en markering av att Kungl Maj:t ville se en helt annan teater än den som "gamla dramatiska" representerade. Redan 1896 uttalade S ett önskemål om en "stats- och stads-understödd nationalscen – där den klassiska dramatiken får hemortsrätt – det svenska dramat och lustspelet – förmånsrätt" (Aftonbladet 10 jan).

Under hela sin yrkesverksamma tid gjorde S resor i Europa för att hålla sig ajour och inhämta den nya dramatiken för de egna turnéerna och för Albert Ranfts räkning. Både dessa resor och hans vilja att turnera i Norden var förmodligen ett skäl till att han ofta beskrevs som en vagabond. En annan orsak kan ha varit att han ogillade att skådespelarna alltmer blev omskrivna som privatpersoner och därför valde att föra ett tillbakadraget liv.

1912–16 var S ordförande i Svenska teaterförbundet. Under hans ordförandetid

togs, med Ernst Norée (bd 27) som den drivande kraften, initiativ till att starta ett pensionärshem för skådespelare. Detta fick namnet Höstsol och kunde efter en donation av Gustaf Fredrikson (bd 16) invigas hösten 1918.

1919 beslutade S sig för att inte förnya kontraktet med Svenska teatern. I pressen förklarade han att han fick för få uppgifter och inte ville bli "ett slags inventarium" på teatern. Ytterligare en orsak var nog att Ranfts teaterimperium hade påbörjat sin svanesång. Vid årsskiftet 1919–20 skrev S kontrakt med Dramaten där han till en början både spelade och regisserade. Totalt uppträdde han på Dramaten i 14 roller, att jämföra med de dryga 350 han spelade under karriären. 1922 utnämndes han till Dramatenchef och blev därmed den förste skådespelaren att inneha den positionen i huset vid Nybroplan.

S tillträdde i ett bekymmersamt läge för Dramaten, som haft stora problem med både repertoar och ekonomi under Tor Hedbergs (bd 18) chefskap. S lyckades få ordning på organisationen men fortsatte till en början med en traditionellt iscensatt repertoar. Tack vare goda kontakter lyckades han få Hjalmar Bergman att skriva Swedenhielms som sattes upp 1925. I slutet av sin chefsperiod engagerade S regissören Per Lindberg (bd 23) som tillsammans med Olof Molander (bd 25) förde in en modern regikonst. Han understödde även bildandet av Klubbteatern, på en och samma gång teaterförening och experimentscena för samtida dramatik. När statsrevisorerna kritiserade teaterns underskott gick S i svaromål och försvarade rätten till att inte bara spela publikfriande pjäser. En kritiker skrev om en av hans sista rolltolkningar på Dramaten i pjäsen Främlingen att den kännetecknades av en självklar bredd och säkerhet.

Efter avgången som teaterchef 1928 stod S bara sporadiskt på scen. I samband med hans 75-årsdag 1933 sammanfattade kritikern och dramatikern Daniel Fallström (bd 15) S:s skådespelargärning: "Gesten, det ytliga, har burit hans natur emot. Det är också ärligheten i hans konst som bergtagit oss". S:s efterträdare som Dramatenchef Erik Wettergren beskrev honom vid hans bortgång med ord som "sanningskravet och

greppet om det mänskligt hållbara övergav honom inte ens när han visade upp stadens bäst burna frack och mest klädsamma knappnålsnejlika” (nekr i NDA).

Förutom på teaterscenen var S även verksam som filmskådespelare med regissörer som Victor Sjöström (bd 32), John Brunius (bd 6), Gustaf Molander (bd 25) och Per Lindberg. Han tillhörde de skådespelare som klarade övergången från stumtill talfilm. Likaså deltog S efter pensioneringen i en rad uppsättningar för den 1929 inrättade radioteatern.

Handl:ar rör S (fotografier, klipp) i Musik- o teaterbibl, Statens musikverk. Korrespondens i Kungl dramatiska teaterns arkiv. – Brev från S i KB (bla till Harald Molander) o UUB.

Tryckta arbeten (bidrag): Bidrag som har använts som källa till biografiteksten ovan: Önskningsmål (Aftonbladet 10 jan 1896).

Källor o litt: Den svenska nationalscenen (1988); D Fallström, T S 75 år (S-T 26 febr 1933); G Furumo, Stiftelsen Höstsol (2004); U-B Lagerroth, Modernismens genombrott i huvudstaden (Ny svensk teaterhistoria, 3, 2007); M Lüchou, Svenska teatern i Helsingfors: repertoar 1860–1975 (1977); G Nordensvan, Svensk teater och svenska skådespelare från Gustav III till våra dagar, 2 (1918); A Ranft, Memoarer (1928); P Ringby, Författarens dröm på scenen: Harald Molanders regi och författarskap (1987); C Rosenqvist, Mittsvenska scener: Härnösand, Sundsvall och det sena 1800-talets landsortsteater (1998); SMoK; Svensk scenkonst och film, ed E Wettergren o I Lignell (1940); Svenska konstnärer inom teatern, musikens och filmens värld, ed E Sundström (1943); Teater i Stockholm 1910–1970 (1982); Teater i Sverige utanför huvudstaden, ed O Hillberg (1948). – Nekr:er över S i SvD o NDA 9 maj 1941.

Rikard Hoogland

Svennerholm (före 1932 *Andersson*), **Lars Torvald**, f 5 juni 1925 i Eskilstuna Kloster, Söd, d 26 feb 2001 i Fässberg, V Göt. Föräldrar: köpmannen Sven Torvald Andersson o Elwy Ingeborg Elisabet Lindqvist. Studentex vid Eskilstuna h a l 5 juni 44, inskr vid UU 3 febr 45, amanuens i med kemi sept 46–maj 47, med kand 28 maj 47, tf l:e amanuens vid med-kemiska institut 1

nov 48–30 juni 49, allt vid UU, tf e o 2:e läk vid Ulleråkers sjukhus i Uppsala 24 maj–30 sept 49, tf l:e amanuens vid medkem inst vid UU 1 juli 50–30 juni 51, tf 2:e läk vid Ulleråkers sjukhus 9 jan–21 mars 51, bitr lär vid Med högsk i Gbg (från 1 juli 54 GU) 1 juli 51–30 juni 56, extra läk vid Vasa sjukhus i Gbg 14 juli–6 sept 52, med lic vid UU 3 sept 52, tf underläk periodvis vid med kliniken vid Sahlgrenska sjukhuset o Vasa sjukhus i Gbg sept 52–aug 54, l:e ass vid med-kem instit vid Med högsk där 1 jan–30 juni 54, tf laborator vid GU 1 sept–15 dec 55 o 16 jan–13 maj 56, amanuens i klinisk kemi 1 juli 56–30 juni 57, disp 6 april 57, docent i med kemi 57, anställn som e o docent i med o fysiolog kemi 1 juli 57–30 juni 58, tf laborator 1 sept–30 nov 57, tf prof 13 mars–2 apr 58, forskningsläk 1 juli 58–30 juni 61, med dr 4 okt 58, allt vid GU, extra läk vid neurologiska kliniken vid Sahlgrenska sjukhuset 1 jan 59–31 dec 60, tf prof vid GU 15 sept–15 dec 60, forskare där 1 juli 61–30 juni 64, konsulterande läk vid neurologiska kliniken vid Sahlgrenska sjukhuset 1 jan–31 dec 64, laborator i neurokemi vid GU o läk vid S:t Jörgens sjukhus 1 juli 66–31 maj 69, bitr prof vid GU 1 juli 69–79, överläk vid S:t Jörgens sjukhus 69–91, prof i neurokemi vid GU 79–91, vistades i perioder som Fogarty scholar vid National Institutes of Health, Bethesda, Maryland, USA, 80–82. – LVVS 82.

G 21 sept 1947 i Uppsala, Domk, m med lic Elisabet Krafft Lyngge, f 5 aug 1927 i Aker, Norge, d 2 jan 2011 i Gbg, Vasa, dotter till professorn Bernt Arne L o Johanne Krafft.

Efter studentexamen i Eskilstuna sökte sig Lars S 1945 till Uppsala för att studera medicin. Han hade tidigt tankar på att bli psykiater men fick direkt efter kursen i medicinsk kemi erbjudande att börja arbeta som amanuens på den av professor Gunnar Blix ledda institutionen. Det blev ett livsavgörande vägval. Fram till 1950 varvade S studier med forskningsuppgifter och såg därigenom en möjlighet att kombinera sitt intresse för psykiska sjukdomar med grundforskning rörande hjärnans kemi.

Medicinska högskolan i Göteborg började sin verksamhet 1949 och rekryterade aktivt unga läkare till sin lärarkader. Gunnar